COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 4.5.2018
COM(2018) 257 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN

referitor la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartelor statelor membre pentru perioada 2012-2015

{SWD(2018) 246 final}

1. INTRODUCERE

Directiva 91/676/CEE a Consiliului (Directiva privind nitrații) urmărește să reducă poluarea apelor cu nitrați proveniți din surse agricole și să prevină orice nouă poluare de acest tip. Directiva privind nitrații este parte integrantă din Directiva-cadru privind apa (DCA) și reprezintă unul dintre instrumentele-cheie în ceea ce privește protecția apelor împotriva presiunilor din agricultură. Directiva privind nitrații stabilește o serie de măsuri care trebuie luate de către statele membre:

- monitorizarea apei din toate tipurile de corpuri de apă în ceea ce privește concentrația de nitrați și starea trofică;
- identificarea apelor poluate sau cu risc de poluare, pe baza criteriilor definite în anexa I la directivă;
- desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, și anume zonele care alimentează ape și contribuie la poluare;
- stabilirea unor coduri de bune practici agricole, puse în aplicare voluntar pe întregul teritoriu al statelor membre;
- stabilirea unor programe de acțiune care includ o serie de măsuri de prevenire și de reducere a poluării apelor cu nitrați și care se aplică în mod obligatoriu în zonele vulnerabile la nitrați desemnate sau pe întregul teritoriu național;
- reexaminarea și, dacă este necesar, revizuirea listei cu zonele vulnerabile la nitrați desemnate și a programelor de acțiune, cel puțin o dată la patru ani și
- înaintarea către Comisie, o dată la patru ani, a unui raport privind progresele înregistrate în ceea ce privește punerea în aplicare a directivei, cu informații privind codurile de bune practici agricole, zonele vulnerabile la nitrați, rezultatele monitorizării apei și aspectele relevante ale programelor de acțiune.

Aceasta este cea de a treia oară când 27 de state membre au înaintat un raport în temeiul articolului 10 din Directiva privind nitrații și este prima dată în cazul Croației. O comparație cu perioadele anterioare de raportare este posibilă în prezent pentru 27 de state membre. Înaintarea rapoartelor și a datelor de însoțire privind calitatea apei de către cele 28 de state membre a avut ca termen luna iunie 2016. Cu toate acestea, doar 12 state membre au respectat termenul[1], iar în cazul unora dintre acestea lipseau încă informații relevante, care au fost raportate ulterior. În cazul celorlalte 19 state membre, informațiile lipsă sau corectate au fost înaintate abia în 2017[2]. Setul complet de informații s-a aflat la dispoziția Comisiei abia în octombrie 2017.

Prezentul raport, bazat în principal pe informațiile comunicate de statele membre pentru perioada 2012-2015, este însoțit de un document de lucru al serviciilor Comisiei **[**SWD(2018) 246**]** care cuprinde hărți și tabele privind indicatorii încărcării cu substanțe nutritive din surse agricole, calitatea apei și zonele vulnerabile la nitrați desemnate, atât la nivelul UE, cât și la nivelul fiecărui stat membru în parte.

---

[1] Belgia, Croația, Estonia, Finlanda, Irlanda, Italia, Lituania, Țările de Jos, Portugalia, Slovacia, Slovenia și Suedia.

[2] Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Letonia, Malta, Țările de Jos, Portugalia, România, Spania, Suedia și Regatul Unit.

Prin publicarea prezentului raport, Comisia își îndeplinește obligațiile prevăzute la articolul 11. Informațiile colectate pentru prezentul raport au contribuit la revizuirea propusă recent a Directivei privind apa potabilă[3]. Într-adevăr, practici agricole precum fertilizarea influențează calitatea apei potabile. Excesul de nitrați din apele potabile poate avea efecte asupra sănătății, și anume methemoglobinemia, care împiedică sângele să transporte normal oxigenul către țesuturi, cauzând cianoză și, în concentrații mai mari, asfixie, care poate fi letală în cazul sugarilor. Prin urmare, tendințele observate cu privire la punerea în aplicare a Directivei privind nitrații pot avea un impact asupra aprovizionării cu apă potabilă curată pentru toți cetățenii.

Directiva privind nitrații contribuie la abordarea problemei fluxurilor de azot și de fosfor către biosferă și în oceane, care au fost identificate de către comunitatea științifică drept una dintre cele nouă limite planetare. Mai mult, fluxurile de substanțe nutritive, împreună cu pierderea biodiversității, reprezintă două limite planetare care au fost depășite. În plus, directiva contribuie, de asemenea, la realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) în UE, prin contribuția la reducerea impacturilor negative asupra mediului asociate cu producția alimentară (ODD 2), prin susținerea îmbunătățirii calității apei (ODD 6), precum și prin reducerea poluării care afectează sursele de apă dulce și ecosistemele[4] (ODD 14 și ODD 15).

2. EVOLUȚIA PRESIUNILOR DIN AGRICULTURĂ

Agricultura, care ocupă aproape jumătate din teritoriul UE, oferă numeroase beneficii pentru societate. Cu toate acestea, unele activități agricole generează presiuni asupra corpurilor de apă, ceea ce are un impact asupra stării de sănătate a ecosistemelor acvatice vitale.

Prezenta secțiune sintetizează informațiile raportate de statele membre cu privire la presiunile agricole care stau la originea poluării apelor cu nitrați și a eutrofizării. Trebuie notat faptul că informațiile raportate de statele membre au fost completate cu date provenite de la Eurostat, întrucât acestea sunt mai ușor de comparat la nivelul UE[5].

Șeptelul

Efectivele mari concentrate într-un loc prezintă riscuri importante pentru mediu atunci când cantitatea de gunoi de grajd generată este în dezechilibru cu terenurile disponibile și cu nevoile culturilor. Acest dezechilibru creează un surplus de substanțe nutritive, cea mai mare parte a acestora ajungând, mai devreme sau mai târziu, în apă și în aer, în cazul în care nu sunt transportate în afara regiunii, și conducând uneori la presiuni suplimentare în zonele receptoare.

Densitatea medie a șeptelului[6] în UE-28 era de 0,73 unități vită mare (UVM) pe ha de suprafață agricolă utilizată (SAU) în 2013. Densitățile mai mari s-au înregistrat în Țările de Jos (3,57), Malta (2,99) și Belgia (2,68), în vreme ce valorile cele mai

3 COM(2017) 753 final. http://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/pdf/revised_drinking_water_directive.pdf

4 SWD(2016) 390 final. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/swd-key-european-actions-2030-agenda-sdgs-390-20161122_en.pdf

5 Secțiunea „Presiuni din agricultură” din fișele-rezumat ale statelor membre – în secțiunea VIII – se bazează exclusiv pe date raportate de statele membre în temeiul Directivei privind nitrații. Ar trebui notat că, în unele cazuri, s-a observat existența unor discrepanțe între datele raportate de statele membre și datele furnizate de Eurostat.

6 A se vedea tabelul 18 și figurile 36 și 37 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

scăzute s-au înregistrat în Bulgaria (0,21), Letonia (0,26) și Lituania (0,29). Față de 2010, densitatea medie a șeptelului în UE-28 a scăzut (– 2,9 %). Cele mai mari reduceri relative de densitate s-au înregistrat în Grecia (– 18,9 %), Malta (– 17,9 %) și Danemarca (– 14,4 %), iar cele mai mari creșteri au avut loc în Austria (+ 7,2 %), Irlanda (+ 4,5 %), Finlanda (+ 3,7 %) și Germania (+ 3,5 %).

În urma comparării perioadelor de raportare 2008-2011 și 2012-2015, se observă următoarele modificări în ceea ce privește numărul de animale:

- Bovine: o ușoară scădere la nivelul UE-28 (– 0,7 %)[7], cu unele creșteri relative considerabile ale efectivelor în Ungaria (+13,8 %), Estonia (+ 8,6 %), Letonia (+8 %), Cipru (+5 %) și Țările de Jos (+4,4 %), spre deosebire de scăderile relevante înregistrate în România (– 10,8 %), Malta (– 5,2 %), Grecia (– 5,1 %) și Lituania (– 4,2 %).
- Vaci de lapte: o ușoară scădere la nivelul UE-28 (– 0,9 %)[8], cu unele creșteri considerabile ale efectivelor în Italia (+13,9 %), Irlanda (+10,3 %), Cipru (+6,3 %) și Țările de Jos (+4,8 %) și scăderi relative relevante în Croația (– 19,1 %), Lituania (–14,7 %), Polonia (– 12 %), Grecia (– 11,3 %), Slovacia (– 11,2 %) și Malta (– 5 %).
- Porcine: o scădere (– 3 %) în UE-28[9], fiind înregistrate creșteri relative semnificative ale efectivelor în Portugalia (+7,8 %), Germania (+4,3 %) și Luxemburg (+3,5 %) și scăderi în Slovenia (– 28,5 %), Malta (– 24,8 %) și Cipru (– 22,3 %).
- Păsări de curte: o scădere (– 0,5 %) în UE-28[10], fiind înregistrate creșteri relative considerabile ale efectivelor în Germania (+37,6 %), Luxemburg (+33,3 %) și Finlanda (+28,7 %) și scăderi în Cipru (– 42,5 %), Grecia (– 24,2 %) și Portugalia (– 19 %).

Utilizarea îngrășămintelor

Potrivit Eurostat, la nivelul UE-28, în perioada 2012-2014 au fost utilizate 9,2 kt de azot provenit din gunoi de grajd. Aceasta reprezintă o reducere de 2,6 % față de perioada 2008-2011[11]. Utilizarea azotului provenit din gunoiul de grajd a înregistrat o creștere de peste 5 % în Ungaria și Letonia și a scăzut cu peste 5 % în Bulgaria, Cipru, Republica Cehă, Malta, Polonia, România și Slovenia.

La nivelul UE-28, 1,61 kt[12] de fosfat provenit din gunoiul de grajd au fost utilizate în perioada 2012-2014, cu o scădere de 3,1 % față de perioada 2008-2011. Utilizarea fosforului provenit din gunoiul de grajd a înregistrat o creștere de peste 5 % în Ungaria și a scăzut cu peste 5 % în Bulgaria, Cipru, Republica Cehă, Croația, Malta, Țările de Jos, Polonia, România și Slovenia.

Procentul total de utilizare a îngrășămintelor minerale cu azot și fosfat în UE-28 a crescut cu 4 %[13] și, respectiv, 6 %[14] între perioadele de raportare 2008-2011 și

7 A se vedea tabelul 12 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

8 A se vedea tabelul 13 și figurile 26 și 27 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

9 A se vedea tabelul 14 și figurile 28 și 29 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

10 A se vedea tabelul 15 și figurile 30 și 31 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei. Pe baza datelor Eurostat pentru anii 2010 și 2013.

11 A se vedea tabelul 21 și figurile 42 și 43 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

12 A se vedea tabelul 22 și figurile 44 și 45 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

13 A se vedea tabelul 19 și figurile 38 și 39 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

2012-2015. Se observă variații foarte importante între statele membre: de la o reducere de 30 % în ceea ce privește utilizarea de îngrășăminte minerale cu azot în Slovacia și de 46 % în ceea ce privește utilizarea îngrășămintelor minerale cu fosfat în Țările de Jos, la o creștere de 56 % în Bulgaria, atât în ceea ce privește îngrășămintele minerale cu azot, cât și cele cu fosfat.

Deși reducerea utilizării gunoiului de grajd la nivelul UE reflectă reducerea globală a numărului de animale (– 3,6 %)[15], tendințele la nivelul statelor membre sunt influențate, de asemenea, de alte evoluții, cum ar fi utilizarea gunoiului de grajd pentru producerea de energie.

La nivelul statelor membre, utilizarea azotului provenit din gunoiul de grajd și a îngrășămintelor minerale cu azot sunt foarte strâns corelate; de asemenea, cantitățile utilizate sunt foarte asemănătoare. Deși această corespondență se aplică, de asemenea, într-o anumită măsură, în cazul utilizării fosforului provenit din gunoiul de grajd și a îngrășămintelor minerale cu fosfor, în țările cu densitate ridicată a șeptelului (de exemplu, DK, BE, NL) există un nivel relativ scăzut de utilizare a îngrășămintelor minerale cu fosfat față de utilizarea fosforului provenit din gunoiul de grajd.

Bilanțul substanțelor nutritive

Directiva privind nitrații solicită practicarea unei fertilizări echilibrate la nivel de exploatație agricolă, ceea ce presupune evitarea pierderilor prin furnizarea cantității potrivite de substanțe nutritive necesare culturilor.

Bilanțul substanțelor nutritive este definit drept diferența dintre aporturile de substanțe nutritive care intră într-un sistem agricol (în principal gunoiul de grajd și îngrășămintele) și ieșirile de substanțe nutritive care părăsesc sistemul (absorbția substanțelor nutritive de culturi și pășuni)[16]. Un surplus de substanțe nutritive are loc atunci când nu toate îngrășămintele și gunoiul de grajd aplicate pe terenurile în cauză sunt absorbite de plante sau îndepărtate în timpul recoltei. Un surplus reprezintă o potențială pierdere pentru mediu sau un risc de pierderi viitoare prin acumularea în sol.

Între perioadele de raportare 2008-2011 și 2012-2015, atât bilanțul net de azot, cât și cel de fosfat la nivelul UE-28 au crescut ușor de la 31,8 la 32,5 kg N/ha[17] și, respectiv, de la 1,8 la 2,0 kg P/ha[18] . Aceasta înseamnă că există mai multe pierderi potențiale pentru mediu decât în perioada anterioară la nivelul UE, deși au fost observate diferențe mari de la un stat membru la altul.

În perioada 2012-2014, toate statele membre, cu excepția României, au înregistrat un surplus de azot. Cele mai mari surplusuri de azot (> 50 kg/ha) au fost înregistrate în Belgia, Cipru, Republica Cehă, Danemarca, Luxemburg, Țările de Jos și în Regatul

---

14 A se vedea tabelul 20 și figurile 40 și 41 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

15 A se vedea tabelul 17 și figurile 34 și 35 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

16 OCDE (2013), *OECD Compendium of Agri-environmental Indicators* (Culegerea OCDE de indicatori de agromediu), OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/9789264186217-en

17 A se vedea tabelul 23 și figurile 46 și 47 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

18 A se vedea tabelul 24 și figurile 48 și 49 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

Unit. În ceea ce privește fosfații, cele mai mari surplusuri de fosfor (> 5 kg/ha) au fost înregistrate în Belgia, Cipru, Croația, Danemarca și Malta. Cu toate acestea, opt state membre au înregistrat un deficit de fosfor, cel mai mare deficit fiind constatat în Bulgaria și Estonia.

Evacuarea în mediu a azotului provenit din agricultură

Informațiile referitoare la contribuția agriculturii în ceea ce privește evacuarea azotului în mediul acvatic nu au fost furnizate de toate statele membre[19]. Conform informațiilor raportate de unele state membre, agricultura rămâne sursa predominantă de azot evacuat în mediu. În cazul statelor care au raportat date comparabile pentru ambele perioade, media evacuării azotului a scăzut cu 3 %.

3. MONITORIZAREA APELOR

O bună monitorizare a calității apei reprezintă punctul de plecare pentru o punere în aplicare corespunzătoare a Directivei privind nitrații, întrucât aceasta este esențială pentru identificarea apelor afectate de poluare și pentru desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, precum și pentru adoptarea unor măsuri adecvate în cadrul programelor de acțiune. Deși Directiva privind nitrații stabilește anumite dispoziții generale cu privire la monitorizare, definirea programului și a strategiei de monitorizare (amplasarea stațiilor, densitatea rețelei, frecvența și calendarul prelevării de probe etc.) intră în sfera de responsabilitate a statelor membre.

Datele raportate indică mobilizarea unor eforturi inegale în ceea ce privește monitorizarea apelor de către statele membre, precum și un număr mare de noi stații, fără a evidenția tendințe în întreaga UE. În fapt, intensitatea monitorizării (de exemplu, densitatea rețelelor de monitorizare și frecvența prelevării de probe) variază considerabil de la un stat membru la altul și s-ar putea să nu fie întotdeauna bine adaptată la presiunile reale.

Monitorizarea apelor subterane

În perioada de raportare 2012-2015, numărul total al stațiilor de monitorizare a apelor subterane raportate în UE-28 a fost de 34 901 stații, aproape același ca în perioada de raportare anterioară[20].

Densitatea medie a rețelei în UE-28 este de aproximativ opt stații la 1 000 km^2 de teren. Densitatea cea mai mare se observă în Malta și Belgia, unde există aproape 130 și, respectiv, 97 de stații la 1 000 km^2 de teren. Dimpotrivă, densitatea cea mai scăzută este înregistrată în Finlanda și Suedia, unde există mai puțin de o stație la 1 000 km^2.

Frecvența medie a prelevării de probe este de aproape două ori pe an și variază de la mai puțin de o dată pe an în Danemarca, Letonia, Polonia și Suedia, la aproximativ de cinci ori pe an în Belgia și Croația[21].

Monitorizarea apelor de suprafață

În perioada 2012-2015, numărul total declarat de stații de monitorizare a apelor dulci a crescut la nivelul UE cu aproximativ 23 % față de 2008-2011, ajungând la

19 Doar 12 state membre au furnizat date atât privind perioada de raportare 2008-2011, cât și privind perioada de raportare 2012-2015. A se vedea tabelul 6 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

20 A se vedea tabelul 1 și figura 1 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

21 A se vedea figura 2 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

33 042 de stații. Densitatea medie este de 7,6 stații la 1 000 km², cea mai mare densitate fiind înregistrată în Republica Cehă, Belgia și Regatul Unit, iar cea mai mică densitate regăsindu-se în Croația, Germania și Finlanda[22].

În cazul apelor sărate, datele raportate arată o scădere alarmantă de 29 % a numărului total de stații de monitorizare în UE, de la 3 135 la 2 205 stații între cele două perioade de raportare. Reducerea a fost de peste 50 % în Franța, Grecia, Portugalia, Polonia și Spania[23]. Eforturile depuse de unele state membre în ceea ce privește monitorizarea apelor sărate nu reflectă întotdeauna relevanța zonei lor totale de coastă.

Frecvența prelevării de probe din apă (toate corpurile de apă) variază de la aproximativ o dată pe an în Suedia la aproximativ de 20 de ori pe an în Irlanda[24].

4. CALITATEA APEI ȘI TENDINȚE

Apele subterane

Calitatea apelor subterane

În perioada 2012-2015, 13,2 % din stațiile de monitorizare a apelor subterane au înregistrat valori de peste 50 mg de nitrați la litru, iar 5,7 % au înregistrat valori cuprinse între 40 și 50 mg/l[25]. Aceasta reprezintă o ușoară îmbunătățire față de perioada anterioară de raportare, în care 14,4 % din stații înregistrau valori de peste 50 mg/l, iar 5,9 % din acestea, valori cuprinse între 40 și 50 mg/l.

Se observă diferențe mari între statele membre: în medie, Irlanda, Finlanda și Suedia nu au avut aproape nicio stație de monitorizare a apelor subterane care să depășească 50 mg/l. La polul opus, în Malta, Germania și Spania, 71 %, 28 % și, respectiv, 21,5 % din stațiile de monitorizare a apelor subterane depășeau, în medie, 50 mg de nitrați la litru. Cu toate acestea, comparabilitatea datelor între statele membre este limitată de diferențele dintre rețelele și strategiile de monitorizare.

Cele mai scăzute concentrații de nitrați s-au observat în apele subterane captive și carstice, numai 5 % din stații înregistrând valori mai mari sau egale cu 50 mg/l, iar cel mai mare procent de stații cu valori mai mari sau egale cu 50 mg/l s-a înregistrat în cazul apelor subterane cu o adâncime cuprinsă între 5 și 15 metri[26].

22 A se vedea tabelul 2 și figura 3 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

23 A se vedea tabelul 3 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

24 A se vedea figura 4 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

25 A se vedea tabelul 4, figura 5, precum și harta 1 și harta 2 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

26 A se vedea figura 6 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

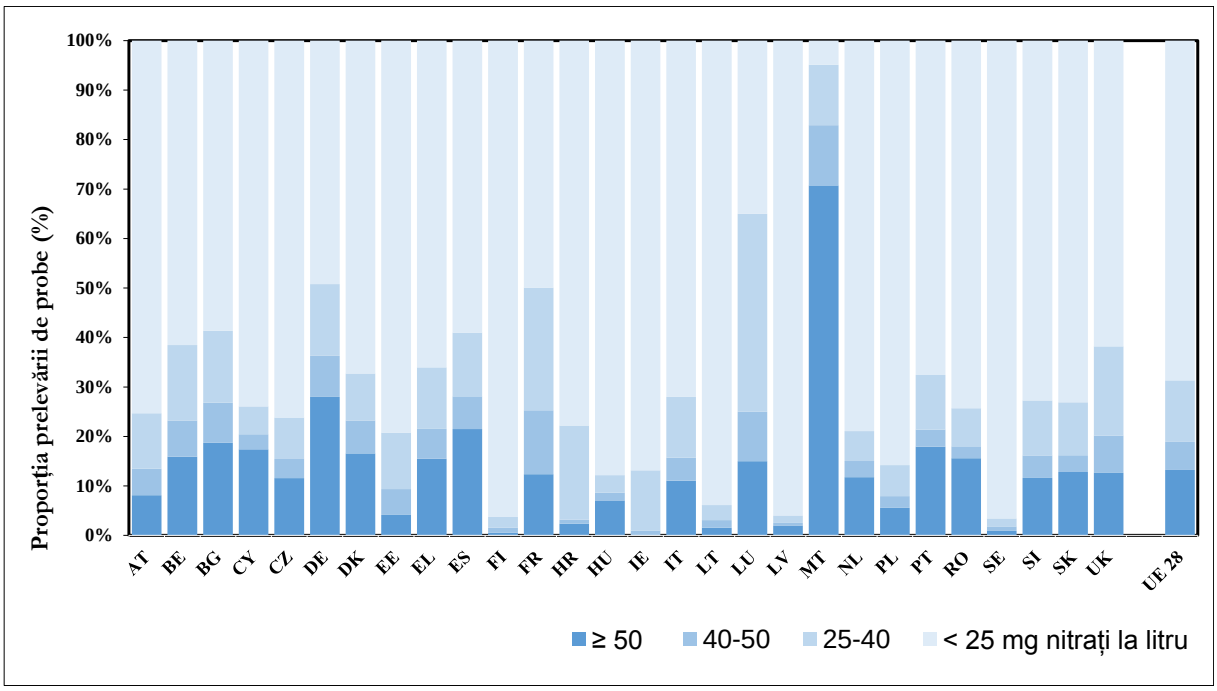

Figura A. *Histograma concentrațiilor medii anuale de nitrați din apele subterane*[27]*. Sunt prezentate rezultate pentru toate stațiile de ape subterane la diferite adâncimi.*

Tendințe privind calitatea apei subterane

În urma comparării rezultatelor monitorizării apelor în perioada 2012-2015 cu cele din perioada 2008-2011, calitatea apei a rămas aceeași sau s-a îmbunătățit în cazul a 74 % din stații. De fapt, 42 % din stațiile din UE au indicat o stare stabilă, iar 32 %, o tendință descrescătoare. Calitatea apei s-a înrăutățit în cazul a 26 % din stații[28], un procent similar celui din perioadele de raportare anterioare. Cel mai mare procent de stații cu o tendință de îmbunătățire a calității apei a fost înregistrat în Bulgaria (40,9 %), Malta (46,3 %) și Portugalia (43,6 %), procentul celor cu starea cea mai stabilă s-a înregistrat în Suedia (98 %), iar cel mai mare procent de stații cu o tendință de înrăutățire a calității apei s-a raportat în Estonia (44,4 %), Malta (43,9 %) și Lituania (58,5 %). Astfel, în unele țări, se poate observa o polarizare a situației, situația zonelor poluate înrăutățindu-se din ce în ce mai mult, în timp ce situația zonelor curate se îmbunătățește.

Apele de suprafață

Calitatea apelor de suprafață dulci

Concentrația de nitrați

Pe baza mediilor anuale ale tuturor stațiilor de monitorizare raportate, 64,3 % erau sub 10 mg de nitrați la litru, în timp ce 2 % indicau concentrații cuprinse între 40 și 50 mg la litru, iar 1,8 % depășeau 50 mg la litru. Aceasta reprezintă o îmbunătățire față de perioada anterioară de raportare, în care 2,5 % din stații au depășit 50 mg la

27 *Compararea figurii A cu histograma concentrațiilor medii anuale de nitrați din apele subterane din rapoartele Comisiei către Consiliu și Parlamentul European și documentul de lucru al serviciilor Comisiei privind perioadele de raportare anterioare ar putea fi limitată din cauza unor posibile diferențe semnificative în ceea ce privește numărul de stații monitorizate.*

28 A se vedea figura 7 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

litru, iar 2,5 % s-au situat în intervalul 40-50 mg de nitrați la litru[29]. Cel mai mare procent de stații cu concentrații egale sau mai mari de 50 mg/l s-a înregistrat în Malta, în timp ce Suedia, Irlanda și Grecia au raportat cel mai mare procent de stații cu valori sub 2 mg/l.

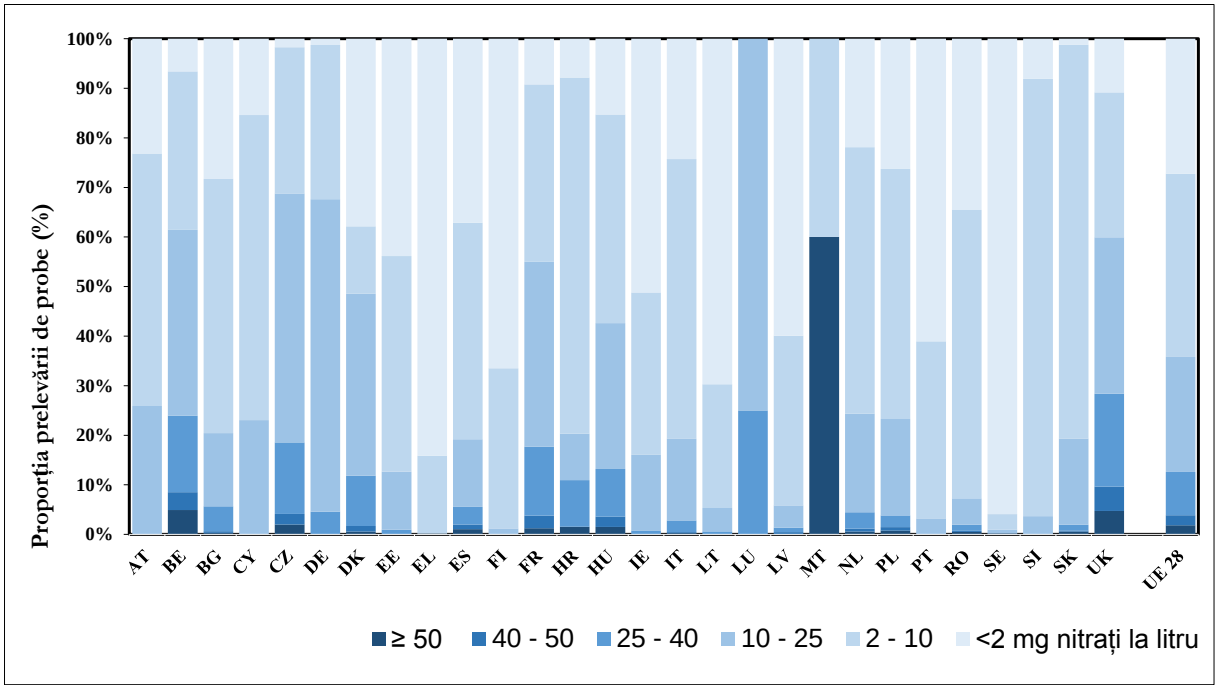

***Figura B**. Histograma concentrațiilor medii anuale de nitrați din apele de suprafață dulci (râuri și lacuri)*

Eutrofizarea

Transmiterea datelor privind eutrofizarea este destul de fragmentată, unele state membre furnizând date numai pentru anumite tipuri de apă, în timp ce alte state membre nu au furnizat deloc date referitoare la starea de eutrofizare[30]. În plus, evaluarea stării trofice a variat în mod semnificativ de la un stat membru la altul, nu numai în ceea ce privește parametrii utilizați, ci și din perspectiva metodologiilor de definire a claselor de stare trofică[31].

Din toate stațiile de monitorizare a apelor curgătoare declarate, 12 % erau eutrofe și 7 % hipertrofe, în timp ce 31 % erau oligotrofe și 21 % ultraoligotrofe[32]. Dintre toate statele membre care au furnizat date privind eutrofizarea în cazul apelor curgătoare, Cipru, Slovenia, Portugalia, Grecia, Irlanda de Nord, România, Letonia și Bulgaria au înregistrat proporții relativ scăzute de stații eutrofe sau hipertrofe în ceea ce privește apele curgătoare, în timp ce Austria, Luxemburg, Spania, Lituania, Republica Cehă, Belgia, Croația și Malta au înregistrat proporții relativ mari de stații eutrofe sau hipertrofe în ceea ce privește apele curgătoare[33].

29 A se vedea tabelul 5, figura 8 și harta 9 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

30 A se vedea secțiunea VII a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

31 A se vedea fișele de sinteză ale statelor membre din secțiunea VIII a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

32 A se vedea figura 12 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

33 În Malta nu există râuri sau lacuri, însă țara include sistemele de văi și apele stătătoare în corpurile de ape de suprafață dulci.

Din toate stațiile de monitorizare a lacurilor declarate, 18 % erau eutrofe și 8 % hipertrofe, în timp ce 45 % erau oligotrofe și 1 % ultraoligotrofe[34]. Dintre toate statele membre care au raportat cu privire la eutrofizare în cazul lacurilor, cele mai scăzute proporții de lacuri eutrofe sau hipertrofe s-au înregistrat în Malta, România și Austria. Statele membre cu un număr relativ mare de lacuri eutrofe sau hipertrofe au fost Bulgaria, Croația și Polonia.

Tendințe privind calitatea apelor de suprafață dulci

Față de perioada de raportare 2008-2011, există evoluții pozitive, media anuală a concentrațiilor de nitrați îmbunătățindu-se într-adevăr în cazul a 31 % din toate stațiile de monitorizare a apelor dulci, iar 9 % din acestea înregistrând o îmbunătățire considerabilă. Situația rămâne aceeași pentru jumătate din stațiile de monitorizare. Din păcate, calitatea apelor dulci s-a înrăutățit în cazul a 19 % din stațiile de monitorizare a apelor dulci, 5 % din acestea suferind o deteriorare puternică[35] [36].

Nu sunt disponibile tendințe la nivelul UE pentru starea trofică a apelor de suprafață dulci din cauza lipsei datelor și a diferențelor în ceea ce privește metodologiile de definire a stării trofice aplicate de către statele membre.

Apele sărate

Concentrațiile de nitrați din apele sărate[37] sunt mai scăzute decât cele din apele dulci, 0,7 % din stații înregistrând valori mai mari sau egale cu 25 mg/l, iar 75,7 % din stații indicând valori sub 2 mg/l, pe baza valorilor anuale medii[38]. S-a înregistrat o ușoară îmbunătățire în comparație cu perioada de raportare precedentă, în care 1,4 % din stațiile de monitorizare au avut concentrații medii anuale de nitrați mai mari sau egale cu 25 mg/l. Cu toate acestea, comparația între perioade este îngreunată de reducerea semnificativă a numărului de stații de monitorizare.

Date cu privire la eutrofizarea apelor de tranziție, de coastă și marine au fost furnizate doar de un număr limitat de state membre. În cazul apelor de tranziție, au fost transmise date doar de către opt state membre (Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România și Spania) și două regiuni (Flandra și Irlanda de Nord). În cazul a șase dintre acestea, datele înaintate au indicat, din păcate, o proporție de 100 % ape eutrofe sau hipertrofe[39].

În cazul apelor de coastă, au fost prezentate date doar de către nouă state membre (Bulgaria, Finlanda, Italia, Letonia, Malta, Polonia, România, Slovenia și Spania) și o singură regiune (Irlanda de Nord). În acest caz, cinci dintre acestea aveau peste 50 % ape de coastă eutrofe sau hipertrofe[40]. Date privind mediul marin referitoare la eutrofizare au fost transmise doar de către Italia, Letonia și România[41].

---

34 A se vedea figura 13 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

35 A se vedea secțiunea VII a documentului de lucru al serviciilor Comisiei. O tendință crescătoare puternică este definită ca o diferență în ceea ce privește concentrațiile de nitrați între cele două perioade de raportare care este mai mare sau egală cu + 5 mg/l.

36 A se vedea figura 11 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei

37 „Ape sărate” înseamnă apele de tranziție, de coastă și marine.

38 A se vedea tabelul 3 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

39 A se vedea figura 13 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

40 A se vedea figura 14 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

41 A se vedea figura 15 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

5. DESEMNAREA ZONELOR VULNERABILE LA NITRAȚI

Directiva privind nitrații prevede obligația statelor membre de a desemna zone vulnerabile la nitrați (ZVN), și anume suprafețe de teren care alimentează ape poluate sau ape cu risc de poluare. Atunci când stabilesc zonele vulnerabile la nitrați, în loc să desemneze anumite zone, statele membre au opțiunea de a aplica un program de acțiune pe întregul teren agricol. Austria, Danemarca, Finlanda, Germania, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Malta, Țările de Jos, România, Slovenia, Flandra și Irlanda de Nord au urmat această abordare.

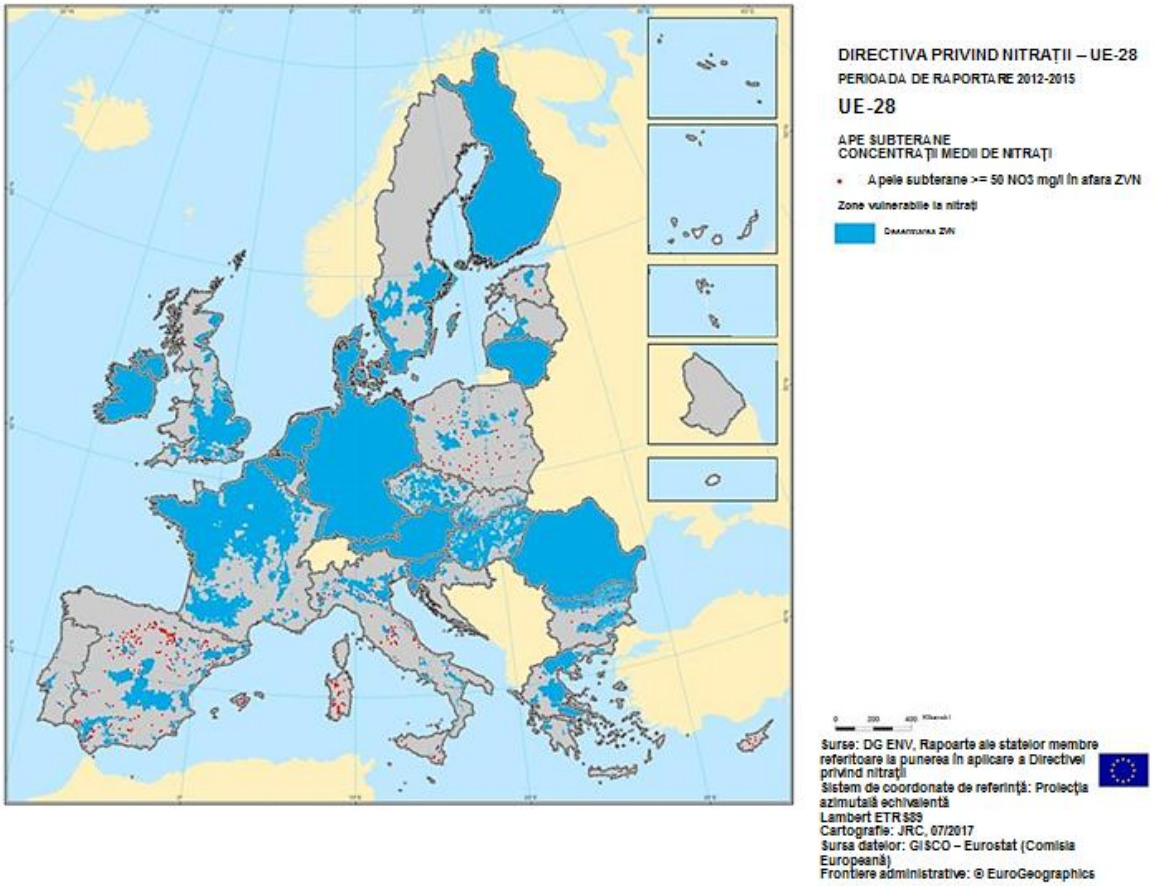
Statele membre care optează, în schimb, pentru desemnarea de zone specifice trebuie să definească criteriile de desemnare. Aceste criterii se bazează pe definirea apelor poluate, astfel cum se prevede în anexa I la directivă, însă pot varia de la un stat membru la altul.

Dacă se includ statele membre care aplică o abordare pentru întregul teritoriu, suprafața totală a zonelor vulnerabile la nitrați a crescut din 2012, de la 1 951 898 km^2, la aproximativ 2 175 861 km^2 în 2015[42], ceea ce reprezintă circa 61 % din suprafața agricolă[43]. Aceasta înseamnă că pentru 61 % din terenurile agricole din UE există obligații care vizează realizarea unei fertilizări echilibrate.

Cu toate acestea, informațiile raportate indică faptul că, la nivelul statelor membre, există în continuare suprafețe cu o potențială poluare a apei care nu sunt incluse în nicio zonă vulnerabilă la nitrați. În plus, în unele state membre, teritoriul desemnat se limitează la o suprafață redusă aflată în jurul stațiilor de monitorizare, având drept rezultat o desemnare foarte fragmentată care pune sub semnul întrebării eficacitatea potențială a programelor de acțiune. Pentru a ilustra acest fapt, harta de mai jos prezintă suprafața actuală desemnată ca ZVN și stațiile de monitorizare a apelor subterane care au concentrații medii de nitrați de peste 50 mg/l. Cu toate acestea, astfel cum s-a menționat anterior, criteriile utilizate de către statele membre pentru desemnarea zonelor pot include alți parametri decât concentrația medie anuală.

[42] A se vedea tabelul 25 și harta 18 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

[43] Proporțiile din teritoriul UE și suprafețele agricole care sunt cuprinse în zonele vulnerabile la nitrați au fost calculate de Centrul Comun de Cercetare (JRC), incluzând suprafețele statelor membre care aplică articolul 3 alineatul (5) din directivă și utilizând straturi GIS furnizate de statele membre în contextul prezentului exercițiu de raportare.

Harta A. *Suprafață desemnată ca fiind zonă vulnerabilă la nitrați (ZVN) și stațiile de monitorizare a apelor subterane cu concentrații medii de nitrați de peste 50 mg/l în afara ZVN, perioada 2012-2015*[44].

6. PROGRAME DE ACȚIUNE

Statele membre trebuie să stabilească unul sau mai multe programe de acțiune care să se aplice în zonele vulnerabile desemnate sau pe întregul teritoriu. Programele de acțiune includ cel puțin măsurile menționate în anexele II și III la directivă. Mai multe state membre au adoptat programe de acțiune la nivel regional.

Majoritatea statelor membre sau regiuni din anumite state membre au adoptat un program de acțiune nou sau revizuit în perioada de raportare 2012-2015.

Măsurile din programele de acțiune sunt cruciale atât pentru reducerea poluării apelor cu nitrați proveniți din surse agricole, cât și pentru prevenirea poluării de acest tip. Definirea unor standarde privind aplicarea îngrășămintelor care să asigure o fertilizare echilibrată rămâne una dintre cele mai importante și mai dificile măsuri. Aproape toate statele membre și-au însușit până în prezent definiția cantităților de azot total permise pentru fiecare producție agricolă vegetală. Câteva state membre au definit, de asemenea, valorile permise pentru aplicarea de fosfor, care poate fi extrem de important pentru combaterea și prevenirea eutrofizării. Modul în care aceste standarde privind aplicarea sunt calculate și sunt transmise agricultorilor variază de

[44] Harta reprezintă situația pentru perioada 2011-2015 și este posibil ca, de atunci, să fi fost desemnate noi suprafețe ZVN.

la un stat membru la altul. Acest fapt este de natură să influențeze eficacitatea măsurii din cauza impactului asupra capacității agricultorilor de a respecta obligațiile, precum și asupra controalelor.

Un alt element important și care necesită o atenție suplimentară este stocarea gunoiului de grajd. Deși toate statele membre au dispoziții privind stocarea gunoiului de grajd, inclusiv capacitatea de stocare, este necesară luarea de măsuri suplimentare în acest domeniu, inclusiv colectarea mai multor informații privind capacitățile de stocare disponibile în prezent la nivel de exploatație.

În unele state membre în care programul de acțiune este aplicat pe întreg teritoriul, principala provocare este de a orienta în mod corespunzător măsurile spre diferite presiuni regionale și „puncte nevralgice”. În acest scop, unele state membre au identificat domenii în care măsurile prevăzute de programul de acțiune sunt consolidate.

Din ce în ce mai mult, statele membre aleg să concentreze anumite măsuri spre „exploatații agricole cu rezultate mai slabe” din punct de vedere ecologic (încărcări mari cu substanțe nutritive), permițând totodată o mai mare flexibilitate pentru „exploatațiile care evoluează satisfăcător”. Deși această abordare poate fi interesantă, ea poate da rezultate numai dacă este însoțită de obiective clare de mediu, de mecanisme de aplicare mai stricte și de planificarea precisă a gestionării substanțelor nutritive.

Comisia va continua să ia măsurile necesare pentru a asigura calitatea programelor de acțiune, precum și pentru a se asigura că, în cadrul flexibilității permise statelor membre prin directivă, măsurile respective sunt adecvate și proporționale pentru provocările în ceea ce privește calitatea apei din fiecare stat membru.

7. PROGNOZĂ PRIVIND CALITATEA APELOR

Metodele aplicate de statele membre pentru a evalua progresele în ceea ce privește calitatea apelor se bazează, în principal, pe analiza tendințelor, pe evaluări în funcție de un scenariu dat sau pe simulări pe calculator, la care se adaugă în unele cazuri analize ale evoluțiilor anterioare sau preconizate legate de practicile agricole. Aceste prognoze sunt însă caracterizate de incertitudini inerente, din cauza variațiilor mari în ceea ce privește condițiile climatice și pedologice și efectele acestora asupra calității apei.

12 state membre și două regiuni au preconizat o reducere suplimentară a concentrațiilor de nitrați în apele subterane și de suprafață, ca urmare a măsurilor din programele de acțiune combinate cu punerea în aplicare a mai multor măsuri de agromediu incluse în programele de dezvoltare rurală. Șapte state membre și trei regiuni nu au realizat o prognoză clară cu privire la calitatea apei pe viitor, de exemplu prin preconizarea unei îmbunătățiri a calității apei în cazul anumitor corpuri de apă, precum și a unei deteriorări a calității apei pentru alte corpuri de apă.

Trei state membre (Croația, Grecia și Portugalia) nu au raportat cu privire la prognoza privind calitatea apelor. Cipru și Belgia (Flandra) au raportat că prognozele nu erau posibile din cauza timpului scurs între punerea în aplicare a măsurilor și producerea de efecte sau din cauza condițiilor climatice și a hidrologiei.

8. DEROGĂRI DE LA LIMITA DE 170 KG N/HA/AN

Directiva privind nitrații prevede posibilitatea unor derogări de la cantitatea maximă de 170 kg de azot la hectar pe an provenit din gunoi de grajd în zonele vulnerabile, sub rezerva îndeplinirii criteriilor obiective stabilite în anexa III la directivă și cu condiția ca, prin derogările de la cantitatea prevăzută, să nu se afecteze îndeplinirea obiectivelor prevăzute în directivă. Standardele de gestionare pe care trebuie să le aplice agricultorii în schimbul acordării derogărilor sunt mai înalte decât cele ale programelor de acțiune, existând obligații suplimentare pentru planificarea substanțelor nutritive și constrângeri suplimentare pentru amenajarea teritoriului.

Derogările sunt acordate printr-o decizie de punere în aplicare a Comisiei, în urma unui aviz al Comitetului pentru nitrați, care asistă Comisia în punerea în aplicare a directivei. La sfârșitul anului 2015, existau derogări în șase state membre care se aplicau întregului teritoriu (Danemarca, Țările de Jos și Irlanda) sau unor regiuni din acestea (Flandra în Belgia; Emilia-Romagna, Lombardia, Piemont și Veneto în Italia; precum și Anglia, Scoția, Țara Galilor și Irlanda de Nord în Regatul Unit)[45].

9. PROCEDURI DE CONSTATARE A NEÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR

În iulie 2017, erau deschise opt proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva a șapte state membre: Franța – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați; Grecia – zonele vulnerabile la nitrați și programele de acțiune; Polonia – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune; Slovacia – monitorizarea, desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune, Bulgaria – programele de acțiune, Germania – programele de acțiune și Belgia (Valonia) – programele de acțiune.

Șapte anchete EU Pilot au vizat un număr de patru state membre în perioada 2012-2015, și anume Republica Cehă și Luxemburg – programele de acțiune; Estonia – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și Spania – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune. Alte trei anchete EU Pilot suplimentare au vizat un număr de trei state membre în perioada 2016-2017, și anume Țările de Jos – decizia de derogare, Danemarca și Regatul Unit – programele de acțiune.

10. CONCLUZII ȘI PROVOCĂRI VIITOARE

Datele privind concentrațiile de nitrați indică faptul că, în perioada 2012-2015, calitatea apelor dulci și a apelor subterane s-a îmbunătățit ușor față de perioada de raportare anterioară (2008-2011). În același timp, situația variază pe teritoriul UE: în unele state membre programele de acțiune dau rezultate bune, în timp ce în alte state membre sunt necesare măsuri suplimentare pentru a reduce și a preveni poluarea. În general și în pofida înregistrării unor evoluții pozitive, excesul de nutrienți din agricultură continuă să reprezinte una dintre cele mai mari presiuni exercitate asupra mediului acvatic. Acesta trebuie să fie abordat pentru a ajunge la o stare ecologică bună a apelor, astfel cum se prevede în Directiva-cadru privind apa.

La fel ca în perioada de raportare anterioară, nu se pot formula concluzii cu privire la evoluția stării trofice din cauza lipsei datelor și a diferențelor în ceea ce privește metodologiile de evaluare a eutrofizării aplicate de către statele membre. Comisia

[45] A se vedea tabelul 26 din secțiunea V a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

consideră că utilizarea unei metodologii comune pentru evaluarea eutrofizării ar fi necesară pentru o aplicare mai armonizată a legislației în domeniul apei. Cu toate acestea, se poate concluziona că problemele legate de eutrofizare persistă în multe zone, de exemplu în Marea Baltică.

În perioada 2012-2015, intensitatea monitorizării apelor subterane a fost similară celei din perioada 2008-2011, în timp ce, pentru apele de suprafață dulci, atât numărul, cât și densitatea stațiilor de monitorizare au crescut. Totuși, statele membre ar trebui să depună eforturi mai mari în ceea ce privește monitorizarea apelor de suprafață sărate, întrucât numărul total de stații raportate a scăzut semnificativ în decursul actualei perioade de raportare.

În plus, sunt necesare eforturi pentru a se asigura că randamentul stațiilor de monitorizare nu afectează precizia tendințelor în materie de calitate a apei.

Mai mult, se mai pot lua măsuri suplimentare pentru consolidarea monitorizării apei în unele state membre. Acest lucru poate contribui la îmbunătățirea comparabilității datelor privind amploarea și tendințele poluării cu nutrienți, precum și la furnizarea unei imagini mai detaliate asupra calității globale a apelor UE și la asigurarea faptului că toate apele poluate sunt detectate.

Suprafața totală a zonelor vulnerabile la nitrați este în creștere din 2012. Cu toate acestea, mai trebuie aduse îmbunătățiri în unele state membre în ceea ce privește desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, astfel încât acestea să includă toate suprafețele care alimentează ape cauzând poluare, pentru a se asigura eficacitatea programelor de acțiune.

În ansamblu, s-a îmbunătățit calitatea programelor de acțiune, cu măsuri mai stricte și metodologii îmbunătățite pentru a se ajunge la o fertilizare echilibrată. Totuși, anumite provocări persistă. De exemplu, în unele state membre în care programul de acțiune a fost aplicat pe întregul teritoriu, măsurile trebuie să fie adaptate corespunzător la diferite presiuni și „puncte nevralgice” regionale. Programele de acțiune care permit o abordare mai flexibilă la nivelul exploatațiilor agricole pot spori responsabilitatea și angajamentul agricultorilor. Cu toate acestea, o astfel de abordare poate aduce rezultate numai dacă este însoțită de obiective și ținte de mediu clare, însoțite de consiliere și sprijin eficace acordate agricultorilor în demersul acestora de a selecta și a pune în aplicare măsurile corespunzătoare, precum și de mecanisme de aplicare mai stricte și de planificarea precisă a gestionării substanțelor nutritive.

Una dintre provocări este legată de luarea în considerare în mod corespunzător a tuturor aporturilor de substanțe nutritive, inclusiv a celor din alte surse decât îngrășămintele minerale și gunoiul de grajd, cum ar fi amelioratorii de sol, apa refolosită utilizată pentru irigații, digestatul și substanțele nutritive disponibile deja în sol. O altă provocare o reprezintă prevenirea pierderilor de substanțe nutritive în apă și în aer, prin intermediul gestionării eficace a gunoiului de grajd. Metodologii comune pentru calcularea excreției de substanțe nutritive și pentru colectarea datelor referitoare la acest aspect ar putea permite o estimare mai armonizată a bilanțurilor substanțelor nutritive și o utilizare mai eficace a substanțelor nutritive din gunoiul de grajd.

Este necesar să se acorde o atenție sporită modului de integrare a utilizării cercetării și inovării pentru a oferi soluții la unele dintre provocările identificate. Proiectele de cercetare ale UE pot oferi informații utile în vederea elaborării unei metodologii

comune pentru evaluarea eutrofizării într-o manieră mai armonizată, precum și a consolidării monitorizării calității apei, de exemplu pe baza instrumentelor de monitorizare de ultimă generație și prin dezvoltarea unor programe de acțiune eficace.

În unele state membre se depun în continuare eforturi pentru a dezvolta tehnologii inovatoare de prelucrare a gunoiului de grajd. În conformitate cu planul de acțiune al UE privind economia circulară, aceste evoluții promițătoare oferă o oportunitate de a încuraja utilizarea de substanțe nutritive reciclate care pot înlocui nutrienții principali. Principala provocare constă în obținerea de produse reciclate care au un nivel cel puțin egal sau mai mare de performanță de mediu și randament agricol decât nutrienții principali pe care îi înlocuiesc.

Sunt necesare, de asemenea, astfel cum se arată și în documentul de lucru al serviciilor Comisiei intitulat „Agricultura și gestionarea durabilă a apei în UE”[46], îmbunătățirea guvernanței și stabilirea unui dialog consolidat și a unor acțiuni coordonate în comun între toate părțile interesate relevante (autorități din domeniul agriculturii și al mediului, agricultori, întreprinderi din domeniul apei și utilizatori etc.). În acest context, „Planul de acțiune pentru natură, cetățeni și economie”[47] invită, de asemenea, statele membre să îmbunătățească sinergiile dintre directivele privind protecția naturii și Directiva privind nitrații.

În cele din urmă, în vederea creșterii transparenței, a furnizării unei raportări mai concentrate și a reducerii sarcinii administrative, Comisia va lua măsurile necesare în contextul raportului intitulat „Acțiuni în vederea simplificării elaborării rapoartelor privind mediul”[48].

[46] SWD(2017) 153 final: https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf

[47] SWD(2017) 139 final. http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/factsheets_en.pdf

[48] COM(2017) 312 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0312&from=RO